

Att arbeta bland talibaner

Text: Börje Almqvist

Börje sitter i SAKs styrelse och har bott och arbetat i Afghanistan i många år.

En av Svenska Afghankommitténs (SAK) kvinnliga afghanska medarbetare i Wardak säger att om talibaner från andra områden kommer så ringer de lokala talibanerna och varnar henne. För en annan av SAKs kvinnliga medarbetare i samma provins ser situationen annorlunda ut: – Om talibanerna kommer på att jag arbetar med Nationella Solidaritetsprogrammets (NSP) kvinnoråd så dödar de mig, säger hon.

ATT ARBETA I OMRÅDEN DÄR DET FINNS TALIBANER eller där talibaner mer eller mindre har kontrollen innebär svårigheter. Men hur stora problemen är varierar, och även inom ett och samma område kan det se olika ut. Vanligtvis är lokala talibaner antingen positivt inställda eller så accepterar de SAKs arbete. I områden där det finns risk att personal skall råka illa ut utför de sitt arbete med låg profil.

RELATIONEN TILL TALIBANERNA beror på flera faktorer och skiljer sig åt mellan olika provinser och beroende på vilket område verksamheten är inom. Hur länge SAK har varit verksam i ett område har också stor betydelse. Både vanliga människor och talibanerna är medvetna om att det finns många aktörer i Afghanistan som arbetar efter en politisk agenda. Största delen av SAKs verksamhet fanns redan på plats före den amerikanska invasionen 2001. Då är det lättare att argumentera för att det inte finns någon politisk baktanke med verksamheten, vilket annars är den största anledningen till talibanernas motvilja mot en del biståndsorganisationers arbete.

I DELAR AV AFGHANISTAN är SAKs verksamhet en integrerad del av lokalsamhället. Oavsett vilken sida av konflikten en människa befinner sig på så har personen själv eller släktingar fått vård på en av SAKs kliniker, och de har i många fall gått i SAKs lokala skola. Delar av SAKs verksamhet fanns redan innan många oppositionsmän ens var födda.

– TALIBANERNA HAR OLIKA UPPFATTNINGAR i olika områden och betar sig olika, förklarar doktor Kamela Hijran som är barn-

och kvinnohälsöversvarig för SAKs hälsoprogram i Wardak. – Men de uppskattar den kvinnliga hälsopersonalen. De är för arbete kvinna till kvinna och deras fruar kommer till klinikerna, berättar en kvinnlig hälsoshandledare och hälsoinspektör för kvinno- och barnhälsövård i Wardak.

PÅ KURSERNA LEARNING FOR HEALTHY LIFE (LHL) på klinikerna i Wardak får kvinnorna lära sig läsa och skriva och undervisas inom kvinno- och barnhälsa och hygien. Även att organisera hälsokommittéer med kvinnor har gått bra i Wardak. – Talibanernas fruar, systrar, mammor och döttrar är med i hälsokommittéerna. Mamman till en mäktig talibankommandant hjälpte till att förmå kvinnor att gå med. Hon sa åt de andra kvinnorna att de inte skulle vara rädda. ”Min son är kommandant och han tycker det här är bra”, förklarade hon för dem, berättar en kvinnlig hälsoorganisatör.

” Närmare 20 av SAKs anställda har kidnappats eller tillfälligt förts bort av talibaner eller kriminella.

ÄVEN OM SKOLOR OCH KLINIKER för det mesta accepteras av lokala talibaner finns stora problem för både män och kvinnor som arbetar för SAK. Vid flera tillfällen har SAKs personal råkat illa ut och det har påverkat verksamheten negativt.

– Vi var tvungna att stoppa LHL kurserna i Nuristan. Talibaner stoppade bilen med våra kvinnliga LHL handledare och misshandlade deras manliga eskort, mahram. Utan kontroll och tillsyn kan vi inte arbeta, säger Kamila Sair rådgivare för SAKs kvinno- och barnhälsövård vid huvudkontoret i Kabul.

NÄRMARE 20 AV SAKS ANSTÄLLDA HAR KIDNAPPATS eller tillfälligt förts bort av talibaner eller kriminella under senare år. Alla har till slut släppts. Ibland har de frigivits när det framkommit att de är SAK-anställda. 2006 kidnappades anställda inom hälsoprogrammet i Nuristan. De utsattes för mycket svår misshandel av talibaner som ville tvinga dem att säga att de arbetade för amerikanerna. De kunde ärligt neka eftersom SAK inte tar emot amerikansk finansiering. Efter att lokala ledare i distriktet ingrep släpptes SAK-medarbetarna.

SAKs program för funktionshindrade, RAD har hittills klarat sig från problem med talibanerna.

FÖR TRE ÅR SEDAN FÖRDES MAHMAN HASSAN, organisatör inom NSP, och några kolleger bort av maskerade talibaner på motorcykel. De var på väg att starta upp bevaknings- och solenergiprojekt.

– Vi hölls fångna en natt. Nästa dag sa talibanerna åt oss att vi kunde avsluta projektet, men att nästa gång vi startar ett projekt så måste vi informera dem. Sedan fördes vi tillbaka till den plats där de hade gripit oss, berättar Mahman Hassan.

DE STORA PROBLEMEN BÖRjade 2007 när talibanerna blev mer aktiva i provinserna söder och öster om Kabul. Många SAK anställda känner oro för att resa ut i distriktet och utföra sitt arbete. Inte bara för att det kan finnas talibaner längs vägarna som kan stoppa dem, det kan också finnas minor som talibaner lagt ut på vägen. Dessutom kan de hamna i korselden i strider mellan oppositionsgrupper och den afghanska armén och polisen och utländsk trupp.

– Det är psykologiskt svårt att leva i områden där det förekommer strider. Folk känner sig inte heller säkra när de reser. Det går inte att vänja sig vid dålig säkerhet, säger Zemarai Saqib, samordnare för RAD (SAKs program för rehabilitering av funktionsnedsatta) i Kabul.

Foto: Börje Almqvist

Masuma arbetar som social organisatör inom det Nationella Solidaritetsprogrammet, NSP.

EN VIKTIG FAKTOR ÄR om personalen är från den trakt de arbetar i eller inte.

– I en del områden har kvinnlig personal inga problem att resa eftersom de är från området och en del är släkt med talibanerna, säger doktor Kamela Hijran.

Några lokalt rekryterade kvinnliga skolkonsulenter i Wardak berättar att de inte ens reser med mahram, manlig eskort. I många områden i Afghanistan där det inte finns talibaner är mahram ett måste av kulturella skäl.

– De lokala talibanerna försöker ha goda relationer med befolkningen. Däremot tycker folk inte om talibaner från andra områden. De kommer och kräver mat och försöker rekrytera unga män till andra områden, berättar Fawzia, skolkonsulent i Wardak.

INOM NSP är det svårt att organisera utvecklingsråd med kvinnor. Då existerar inte lokala talibaners positiva syn på att ”kvinnor arbetar med kvinnor”. De är emot att kvinnor är aktiva ute i samhället och hotbilden är tydlig.

– När jag började 2005 var det inga säkerhetsproblem. 2007 fick vi problem eftersom talibanerna inte tycker om att kvinnor organiseras i utvecklingsråd. Dom gillar kvinnor inom utbildning och hälsa, men inte det här, säger kvinnlig social organisatör inom NSP.

Även tidigare fanns det kulturella problem. Många män var emot kvinnors deltagande. Av tradition skall inte kvinnor delta i det offentliga livet och det förekom att lokalbefolkning stoppade kvinnoråd, men...

– Talibanerna sätter press på folk att de inte skall tillåta kvinnoråd. De har delat ut hotelser i flera distrikt där de skriver att folk inte skall tillåta kvinnoråd. De skrev att om folk inte lydde skulle de döda NSP personalen och byborna, berättar hon.

I DE DISTRIKT DÄR DET INTE FINNS TALIBANER har det gått och går fortfarande utan problem att organisera utvecklingsråd med kvinnor.

– När vi började 2004 organiserade vi separata råd för män och kvinnor. 2006 slogs råden ihop. Ett av råden har en kvinnlig ordförande, berättar Masuma. Hon är 20 år och började arbeta

som social organisatör inom NSP som 18-åring.

NÄR FRAMFÖR ALLT KVINNLIG lokalanställd hälsopersonal slutar i osäkra områden kan det bli problem. Samma sak är det om det inte går att hitta lokal kvinnlig personal i osäkra områden.

– I Chak i Wardak saknar två av klinikerna kvinnlig personal. Det går inte att hitta utbildade kvinnor lokalt och ingen vill åka och arbeta där, säger Maryam Hijran.

Tidigare fanns det kvinnlig personal, men de slutade av säkerhetsskäl 2007. Det var åtminstone vad som sades. Ibland används säkerhet som en förklaring när någon får ett bättre betalt arbete i Kabul, dit många söker sig. Det är de lokala talibanerna medvetna om.

– I ett distrikt har talibanerna förbjudit en barnmorska att åka till Kabul. Om hon säger upp sig så har de hotat med att döda hennes bror, berättar Maryam Hijran.

I PROVINSERNA LÄNGRE SÖDERUT är det svårare för den kvinnliga personalen.

– Kvinnliga skolkonsulenter kan inte åka till vissa distrikt i Ghazni och Paktika. Där har vi istället manliga skolkonsulenter, berättar Sultan Mohammad, chef för SAKs utbildningsavdelning vid projektkontoret i Ghazni på telefon. Av säkerhetsskäl är det omöjligt för Afghanistan-nyttss utsända att åka dit själv. Risken är stor att som utlänning i bästa fall bli kidnappad om bilen stoppas av talibaner eller kriminella som ofta samarbetar med talibanerna. Utgångskravet för en lösensumma kan vara uppemot ett par miljoner dollar för en utlänning.

ÄVEN I PROVINSERNA Nangahar, Laghman och Nangahar i östra Afghanistan finns det säkerhetsproblem för SAKs personal och det förekommer strider. Där har en SAK-stödd flickskola tvingats flytta de äldre flickorna (15-16 år) till en hemskola. Om de äldre flickorna fortsatte i den vanliga skolan hotade talibaner att bränna ned skolan och lärarnas hem och döda lärarna om de inte lydde.

SAKs PROGRAM för funktionshindrade (RAD) har i nuläget varit skonat från problem från talibanernas sida.

– Vi har tur som arbetar inom SAK som har ett gott rykte både på regeringssidan och hos den väpnade oppositionen. Dessutom är det en social och religiös förpliktelse att bry sig om funktionshindrade. Folk förväntar sig både lön och att belönas av Gud om de gör det. Vi har aldrig fått några varningar eller utsatts för hot från talibaner, säger Zemarai Saqib, samordnare för RAD i Kabul.

Men det finns fortfarande konfliktrelaterade problem.

– Folk ute i byarna stannar normalt kvar på sina anställningar, men när kvinnor slutar av personliga skäl så är det inte möjligt för oss att utbilda ny kvinnlig personal ute på landsbygden, säger Zemarai Saqib.

Kvalitativt har däremot RADs verksamhet drabbats av konflikten.

– På tre år har våra experter från Kabul inte kunnat resa söderut och förbättra kvalitén inom verksamheten på samma sätt som vi gjort i andra delar av Afghanistan. □